

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dnó vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj V.

V Ljubljani 1. aprila 1865.

List 7.

„Stara navada, železna srajca“.

Tri moči so v človeku, ki nagibujejo in vladajo človeško družbo, in te so: navdušenost, navada in pamet. Mladost je navdušena in strastna; pamet začne vladati, ko strast odjenjuje, navada pa gospoduje človeku od zibeli do groba. Ona dela še takrat, ko strast že odnehuje in ko pamet več ne zmaguje. Kar ima vpliv do življenja, mora se nekako verstiti in ponavljati. Vse naše življenje je nepretergana versta različnih dob, ktere se neprenehoma ponavljajo.

Navade so dobre ali slabe. Navada je prijazna varhinja, ki človeka pelje po stezah tega življenja, pa je tudi strašna zver, ki ima človeka popolnoma v svoji oblasti, in ga potegne sabo v brezdnó. „Glej hudobija preži pred tvojimi durmi, pa premaguj poželenje in gospoduj čeznj!“

Navada v človeku stori, da so mu neznane reči ljube in prijetne, ko jih skuša. Presajena cvetlica veselo raste v novi zemlji, popotniku je ptuja dežela pozneje domovina. Človek, naj popolniša stvar, živi pod vsakim zemeljskim pasom. Koliko telesnih, koliko dušnih bolečin more človek prestati!

Navade pa izvirajo od nas; če namreč kdo telo ali dušo vadi, postaja pripravnejši za namene, ktere hočemo doseči. Kdor, postavim, hoče telo izuriti, se mora uriti, — kdor hoče, da se mu glava bistri, mora se vaditi. Navade pridejo do nas; živimo v takšnih okolisčinah; te so nam ljube in prijetne. Kdor prebiva v dolini in je navajen zatuhlega zraka, ne bode se dobro počutil na gorah, kjer veje čista sapa. Prebivavci v de-

želi Izlandii, če niso pri svojem ledu in snegu, navadno bole-
hajo. Domača hiša, domač vertec nam je naj ljubši; rožice,
ki cvetejo na domačem polji, so naj lepše, in gerlica v domačem
logu naj lepše poje.

Naj bo že to, kakor hoče, resnično je, da človek, ki pre-
stane naj večjo nevarnost, ki se ne ustraši sovražnih moči,
dostikrat onemaga, ako pride iz svojih vsakdanjih navad.

Navada pa še ni strast; pohlevnejši od strasti je navada.
Strast pride iz navade, navada pa ni vselej strastna. Pravijo,
da navada podjeda ljubezen, pa jo tudi popolnoma nadomestuje.
Nepremagljiva je, ako nam je priležna. Ako se človek takšni
navadi vdá, misli, da more onemagati, če ni več tako, kakor
je bilo poprej. Veliko si je treba prizadevati, da človek od-
jenja od svoje navade; nejevoljo, sovraštvo, še celó zaniče-
vanje prestopi človek zavoljo svoje navade.

Iz navade pride tudi nagnjenje. Če kakšno telesno po-
želenje v človeku gospoduje in se to zopet iz novega povra-
čuje, imenuje se nagnjenje. Strasti se dajo težko izrupati, če
so prišle v navado, in če je navada vmes. Navada stori, da
človek svoj kraj naj višej ceni, če ni ravno nič posebnega
nad njim.

Tudi stanú se človek navadi, naj bo še tako težaven. Le
ene ure počitka si želi truden človek, in potem gre zopet ve-
selo na svoje delo. Vojaki, ki prestajajo vsakorsne nevarnosti,
bolehajo v miru, in bi zopet radi šli na vojsko. Tako je tudi
pri marsikterih starih učiteljih ali vradnikih, ki stopijo iz na-
vadne službe v pokoj.

Kaj je privada, se ne more na tanko dopovedati; mi le
rečemo: „tega sem se navadil“, to namreč, kar delajoči obču-
timo, nam je prišlo v navado. To pa vsi dobro vemo, kako
imenitna je ta reč v človeškem življenji in pri odgojevanji mla-
dine. Navada in vaja nadomestuje človeku dostikrat dušne in
telesne prednosti. Tudi naj boljši in žlahtnejši človek ima do-
stikrat ure, v katerih mu odpada vse veselje, in delo se mu ne
odseda; tukaj ga pa navada prijazno prime za roko in ga
dalje pelje, dokler se ne pomirijo notranji ali vnanji viharji.

Vemo tedaj, kako močna je navada, kaj vse stori pri
človeku. Kakšne dolžnosti pa ima odgojitelj, ker prvi občutki
se otrokom naj globokeje vtisnejo, in kakor se tačas navadijo
misliti in ravnati, ravnajo tudi pozneje.

Pa kaj bomo tukaj dolgo govorili in iskali prave besede, saj vemo, kaj sv. Duh govori iz ust Modrega: „Srečen je človek, kateri se od mladih nog navadi nositi Gospodov jarm“. Vsega drugega se človek ložeje navadi v poznejših letih razun pobožnosti in strahu božjega. Goethe, nemški pesnik, je ravno to — pa z drugimi besedami povedal, ker pravi, da zdravi in terdni otroci veliko lepih darov seboj na svet prinesó, in to naj se pri njih goji. Je pa nekaj tacega, kar nihče sabo ne prinese, in to je pa tako imenitno, da brez tega človek ni popolnoma človek, in to je — spoštovanje. Nerad ali nikdar se človek tega ne poprime. To je višji občutek in je takšen, da se mora človeku vtisniti; posebno srečni so takšni, pri katerih se ta občutek sam razvija, in od nekdanj so takšne ljudi imenovali svetuike. Tukaj se pokaže častiljivost in delavnost prave vere.

Teh besed nočemo dalje razlagati; častiti bravec sam razumé, kaj je jedro teh besedi. Imenitno je to le za nas, ker vemo, da vsak človek, ako hoče resnico govoriti, ravno tako govori, kakor je v naši cerkvi navada učiti. Tedaj navadi mladega človeka strahu božjega tako, da mu postane druga natura. Ko bi dandanašnje povsod prvi in naj poglobitniši namen pri izreji imeli pred očmi, bi gotovo povsod zbujali češnje, ljubezen in vdanost do reči, koja je tega vredna, in sebičnost, naj huji zleg sedanjega časa, bi se odvráčevala. Cerkev je tukaj vsem časom v izgled, ker podaja mlademu človeku svetnika v posnemanje in za varha v sedanjem življenji, ki je polno nevarnost.

Kakor je to v verskih rečeh, tako je tudi v drugem življenji. Greki in Rimljani dajali so svojim otrokom imena njih preddedov, so jim pripovedovali njih slavne dela; mlado serce, viditi toliko lepih zgledov, ogrevalo se je v ljubezni do domovine. Kar so slavni malarji in podobarji doversili, postavljali so očitno na ogled; okus Helencev se je likal. Človek, ki nikdar lepih obrazov, lepih podob in kipov ne vidi, ne more imeti olikanega okusa. Tega se mora privaditi. Počutki morajo gledati, slišati lepe reči, potem se še le olikajo. „Nisi še nikdar nič lepega vidil ali slišal“, pravimo človeku, koji občuduje reči, ktere niso vredne hvale. Neki mahomedanec je bil enkrat pri koncertu. Ko ga prašajo, koja igra mu je naj bolj dopadla, odgovori, da perva. Ponové jo še enkrat, ali on reče: „Ta ne, še poprej ste eno vrezali“. Preden so namreč začeli koncert,

poskušali in vravnovali so musikalne orodja; in to je bilo za njegove ušesa. Drugačen je tedaj okus pri teh ali unih ljudeh; kar enim dopada, drugi grajajo; kar eni hvalijo, drugi zaničujejo. Človek naj bi, ako mu je mogoče, vsaki dan kaj lepega bral, poslušal ali kakšno pametno besedo govoril, in tako bi se lepega in dobrega privadil. Perzijani imajo prav lepo basen: Ležal je kos ilovice več let med cvetličnimi germi, in se je navzel žlahtne vonjave. Vertnar prime kos ilovice in pravi: „Povej mi blažena stvar, kako se imenuješ, ker tako žlahtno diješ?“ Ilovica pa odgovori: „Med cvetličnimi peresci sem ležala dalj časa, in navzela sem se lepe vonjave; sicer pa nisem družega, kakor gruda ilovice“.

Obrazi iz odgojilne povestnice pri paganih.

Pitagora.

(Dalje.)

Če so učenci to drugo stopnjo dostali, prestopili so na tretjo. Tukaj so bili svojemu mojstru naj bližje; bili so z njim v tesni in priserčni zvezi; razkladal jim je vse družbine skrivnosti. V številoslovji in naravoslovji so se posebno vadili na tej stopnji. Enakomerno so živeli, so skupaj jedli, skupno je bilo njih premoženje, vsi so bili eno telo, čegar duša je bil mojster.

Tako je bila družba po vnanje osnovana; pogledjmo še, kako so mladino izrejevali. Negotovo je, kar od tega vemo; Pitagora sam ni nič zapisal; kar so nam pa njegovi učenci povedali, je prenarejeno, in ne moremo se na to zanašati.

Pred vsem je Pitagora hotel, da sta duša in telo čisto vbrana, in tako tudi dušno in telesno življenje. Bili so zmerni v vseh rečeh in vterjevali so teló z raznimi vajami; v duševnem življenju varovali so se vsake strasti; primerno so opravila spreminjali, in posebno so se pečali z godbo. Vsa družba naj bi bila velika družina; tedaj je hotel Pitagora, da bi njegovi učenci ljubili tiho samoto in hišni mir, da bi jim bilo zakonsko življenje podlaga vse sreče vsega ljudstva. Pitagora ni popolnoma ločil žensk od svoje družbe, ter je ta spol spoštoval in to tudi od drugih zahteval. Žene, si je mislil, oznanujejo v